

Отримано: 08 лютого 2022 р.

Прорецензовано: 16 березня 2022 р.

Прийнято до друку: 22 березня 2022 р.

e-mail: natalia.nohinova@oa.edu.ua

DOI: 10.25264/2311-5149-2022-24(52)-90-96

Мединська Т. В., Ногінова Н. М. Цифровізація органів податкового адміністрування в контексті сучасних викликів і загроз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острого : Вид-во НаУОА, березень 2022. № 24(52). С. 90–96.

УДК: 336.26:339

JEL класифікація: H22, G22

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0002-7998-4107>**Мединська Тетяна Володимирівна,**

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів,
економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу,
Львівський торговельно-економічний університет

Ногінова Наталія Миколаївна,

кандидат економічних наук, старший викладач
кафедри фінансів, обліку та аудиту,
Національний університет «Острозька академія»

**ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОРГАНІВ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ
В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ**

У статті розглянуто роль цифровізації органів податкового адміністрування у контексті сучасних викликів і загроз. Окреслено важливість розвитку електронних каналів взаємодії органів ДПС України, податкових адміністрацій країн ОЕСР із платниками податків в умовах Covid-19 та воєнних дій. Зосереджено увагу на розширенні переліку електронних сервісів, що сприятиме збільшенню можливостей для реалізації принципу зручності при виконанні податкового обов'язку. Запропоновано напрями зміни до стратегії цифровізації податкових органів з метою ефективного процесу адміністрування податків.

Ключові слова: цифровізація, податкові адміністрації, оподаткування, електронні сервіси.

Tetyana Medynska,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department
of Finance, Economic Security, Banking and Insurance Business,
Lviv University of Trade and Economics

Natalia Noginova,

Senior Lecturer at the Department of Finance, Accounting and Auditing,
National University of Ostroh Academy

**DIGITALIZATION OF TAX ADMINISTRATION BODIES IN THE CONTEXT
OF CURRENT CHALLENGES AND THREATS**

The article considers the role of tax administration digitalization bodies in the context of current challenges and threats caused by the pandemic in the world and war in Ukraine. The importance of developing the electronic interaction channels between the State Tax Service of Ukraine, tax administrations of OECD countries and taxpayers in the context of Covid-19 and war action is outlined. The focus is on expanding the list of electronic services (for business, private entrepreneurs, IT services), which will increase opportunities for the implementation of the principle of convenience in fulfilling the tax obligation to the state. Continuous development and improvement of services provided by state tax authorities increase the image rating of state institutions, in particular, carry out electronic taxation, which allows: automate internal tax functions; to build electronic information interaction between taxpayers and state tax authorities in the field of taxation; to form effective online communication and ensure fast and secure data exchange between government agencies in the field of taxation; to ensure effective international cooperation in electronic format. The directions for the tax authorities digitalization strategy change for the purpose of effective taxes and fees administration process are offered: granting equal access of citizens, business representatives, tax administrators to digital technologies and new opportunities (to reduce digital gaps); advanced training of personnel for the full development of digitalization of the State Tax Service; increasing the level of automation and digitalization of public services together with the motivation of government agencies.

Keywords: digitalization, tax administrations, taxation, electronic services.

Постановка проблеми. Цифровізація є однією з визначальних тенденцій у суспільстві, що формує нові механізми, методи державного управління, розширює доступ до всіх видів діяльності та секторів економіки, покращує якість державних послуг, впливає на соціальну комунікацію. В контексті сучасних

викликів та загроз, а саме: пандемії Covid-19, вторгнення військ Росії на територію України та ведення повномасштабної війни; важливим та необхідним є використання цифрових технологій для покращення добробуту населення та відновлення економіки внаслідок кризи.

Цифрова трансформація відіграє ключову роль у модернізації органів адмініструванні податків, зборів та платежів, яка сприятиме економічному зростанню країни та світовому економічному розвитку.

Прозоре та ефективне оподаткування в епоху цифрової економіки та перетворення податкових адміністрацій на цифрові є новою стратегією розвитку податкових державних органів країни. На сьогодні Державна податкова служба приділяє першочергову увагу впровадження дистанційного спілкування, шляхом надання громадянам сервісів та адміністративних послуг в режимі он-лайн із використання всіх можливих електронних податкових сервісів [1, с. 104].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями окремих питань щодо запровадження сучасних технологій у сфері оподаткування та податкового адміністрування займалися такі вчені і представники державних органів влади: О. Вишневський, Н. Каленіченко, А. Колісник, Т. Кошук, В. Ляшенко, М. Федоров, В. Чекіна та ін. Однак, недостатньо досліджено аспекти цифровізації органів податкового адміністрування в умовах, спричинених сучасними викликами (глобальна пандемія коронавірусу) та загрозами (веденням військових дій на території України), які потребують подальшого вивчення.

Мета статті: Дослідження цифровізації органів податкового адміністрування в контексті сучасних викликів і загроз.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку людства супроводжується стрімким збільшенням обсягів інформації, яка потребує якісних і швидких методів її обробки та аналізу. Використання новітніх інтелектуальних технологій завжди позитивно впливає на управлінську діяльність як платників податків так і податкових органів.

Сьогодні цифрові технології впроваджуються як частина бізнес-процесів, і їх широке введення спостерігається у всіх сферах життя, оскільки, їхнє експоненційне зниження витрат у поєднанні з доступними хмарними сервісами зменшує інвестиції, необхідні для відкриття бізнесу; підвищує продуктивність і ефективність прийняття рішень; вони стають дешевшими та доступнішими завдяки безкоштовному контенту та послугам (через низькі граничні витрати); з їх допомогою можна створювати унікальні продукти, повністю адаптовані під уподобання клієнтів.

У запровадженні цифровізації податкового адміністрування важливу роль відіграватиме організаційно-правове забезпечення, перехід до «цифрових» технологій і пов'язана з ним подальша глобалізація – саме вони змінять умови існування всіх і кожного в нашому суспільстві. Технології змінюють світ та життя людей, Україна повинна цим скористатися, стати частиною цього процесу, перетворитися на світового лідера «цифрових» трансформацій.

Підтвердженням затребуваності податкової цифровізації в Україні є результати опитування платників податків, проведеного у 2020 році податковими органами. Так, його результати показали, що 62% опитаних платників вважають за краще спілкуватися з контролюючими органами в електронній формі (рис. 1). Цьому результату також сприяли карантинні обмеження в країні через глобальну пандемію коронавірусу та необхідність дистанційного спілкування на всіх рівнях економічного життя.

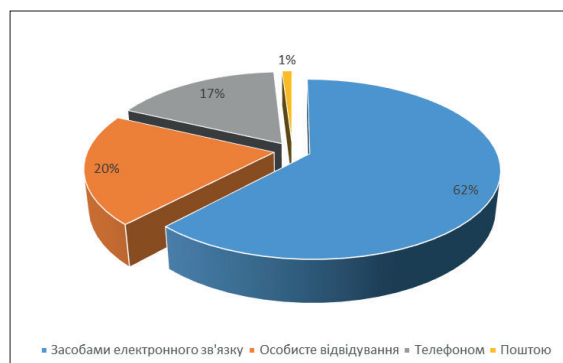

Рис. 1. Результати опитування щодо найпопулярнішого способу комунікації з Державною податковою службою України у 2020 р.

Джерело: складено авторами за даними [3]

Державна податкова служба (ДПС) України приймає та обробляє до 200 електронних документів за секунду, а за 10 місяців 2020 року кількість електронних документів, які надійшли до податкової служби зросла на 87 мільйонів порівняно з відповідним періодом 2019 року. У 2020 році кількість користувачів електронних послуг також зросла з 3,3 млн до 3,4 млн, з яких 70,5% становить малий бізнес [2].

Популярність електронних сервісів податкових інспекцій за регіонами можна проаналізувати за даними табл. 1. У зв'язку з постійним збільшенням кількості користувачів послуг ДПС України було прийнято рішення змінити назву «платники податків» на «користувачі податкових служб».

Таблиця 1

Регіони України з найменшою та найбільшою часткою користувачів податковими Е-послугами протягом 2020 року, %*

Регіони України (області)	Частка користувачів, %
Луганська	23
Донецька	43
Волинська	49
Дніпропетровська	75
Рівненська	76
Полтавська	76
Харківська	77
Офіс великих платників податків	100

*Джерело: складено авторами за даними [3]

У сфері оподаткування послуги та сервіси, які були лише в проєктах, сьогодні вже є реальністю для України. Здійснюються заходи для задоволення потреб платників щодо зручності, простоти та комфортності всіх процедур з оподаткування. Адже, цифровізація допомагає нівелювати людський фактор у механізмах адміністрування податків. На цьому шляху Державна податкова служба має надійних партнерів – Міністерство фінансів України та Міністерство цифрової трансформації (Мінцифри).

У розрізі робочих груп було вирішено, що розширення сервісів, які спростять та пришвидшать процес складання і подання податкової звітності для цілей платників податків, є актуальним та нагальним питанням. Окрім того, дане питання є важливим, зважаючи на прийняту 17 січня 2018 р. «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки», яка передбачала заходи впровадження ряду стимулів для цифровізації економіки та розвитку цифрових інфраструктур [4].

Завдяки ефективній співпраці ДПС та Мінцифри платники вже мають змогу користуватися на Порталі «Дія» такими цифровими послугами як: цифровий податковий номер, е-Малюток, ID-14, шеринг документів, довідка про доходи. Також на Порталі «Дія» стали доступними сервіси податкової служби для фізичних осіб – платників податків. Платники в розділі «Мої податки» на Порталі «Дія» можуть отримати інформацію про свої податкові дані, стан розрахунків з бюджетом, дані про банківські рахунки, а також мають можливість сплати податків та подання декларацій для ФОП єдиноплатників-спрощенців.

У рамках цього проєкту запроваджено сервіс «Дія.Бізнес» [5] з метою підтримки розвитку малого та середнього підприємництва, користувачі якого мають доступ до:

- каталогу бізнес-ідей;
- переліку усіх необхідних юридичних документів для відкриття бізнесу; онлайн-сервісів та програм підтримки для підприємців;
- довідника підприємця (матеріалів профільних державних органів і провідних компаній України);
- зміни виду економічної діяльності; кейсів конкретних проблем, питань і запитів тощо.

Важливим та сучасним проєктом із початку 2022 року, в реалізації якого ДПС бере активну участь, стало запровадження «Дія.City», про запуск якого було оголошено під час третього Diiа Summit у Києві. Diiа Summit продемонстрував, що цифровізація є ефективним інструментом якісних змін у нашій державі.

«Дія.City» – це унікальний правовий та податковий простір для ІТ-компаній. Він поширюється на всю територію України та створює для технологічного бізнесу особливі умови, що враховують специфіку внутрішнього ринку та конкуренцію з іншими країнами.

Складові «Дія.City»: сприятлива податкова система – податок на прибуток 18% або податок на виведений капітал 9%, ЄСВ на рівні 22% з мінімальної зарплати, ПДФО 5% та військовий збір 1,5%; гнучкі форми співпраці з ІТ-спеціалістами – гіг-контракти, що поєднують переваги фрилансу та соціальні гарантії; гарантії захисту інтелектуальної власності; елементи англійського права, що спрощують доступ до інвестицій; гарантії захисту особи та власності від неправомірного втручання силовиків [6].

Податкові органи України, вивчаючи можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) та застосовуючи їх на практиці, впровадили у використання інтегровану інформаційну автоматизовану систему «Податковий блок». Дана система замінила ряд автономних інформаційних систем у сфері оподаткування, об'єднавши використання алгоритмів в одну централізовану систему та надавши можливість функціонування підблоків з реєстрації платників податків, обробки податкової звітності та платежів, обліку платежів та податкового аудиту.

Постійний розвиток та вдосконалення послуг, які надають державні податкові органи, підвищують іміджевий рейтинг державних установ. Електронне оподаткування дозволяє [1, с. 105]:

- 1) автоматизувати внутрішні податкові функції;
- 2) побудувати електронну інформаційну взаємодію між платниками податків та державними податковими органами у сфері оподаткування;
- 3) сформувати ефективну онлайн-комунікацію та забезпечити швидкий і безпечний обмін даними між державними органами у сфері оподаткування;
- 4) забезпечити ефективне міжнародне співробітництво у електронному форматі.

У зв'язку з воєнним станом в Україні, на законодавчому рівні внесено зміни до роботи податкових органів у цей період часу, так 17 березня 2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120–ІХ від 15 березня 2022 року [7], згідно якого вносяться суттєві зміни до правил оподаткування в Україні, зокрема чимало пільг та преференцій для бізнесу та ФОП – єдиноплатників.

Впродовж періоду дії воєнного стану надання електронних сервісів та приймання електронних документів від платників податків здійснюється лише в робочі дні з 8 до 18 год. (до цього часу портал працював в режимі 24/7). Крім того, контролюючі органи будуть звільнені від відповідальності за шкоду, завдану платникам податків їхньою бездіяльністю, зумовленою дією правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.

Цифровізація в Україні безпосередньо залежить від мережевої готовності, про що свідчить Індекс готовності до мережі (NRI), один із провідних індексів щодо застосування та впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в економіці країн світу.

Відповідно за даними 2021 р. Індекс мережевої готовності відображає мережеву готовність 130 економік світу, їх інноваційний і технологічний потенціал, а також можливості розвитку у сфері високих технологій та цифрової економіки. Рейтинг України займає 53 позицію серед 130 країн, показник рейтингу підвищився у порівнянні з попереднім 2020 роком на 9 пунктів, складові NRI представлені на рис. 2.

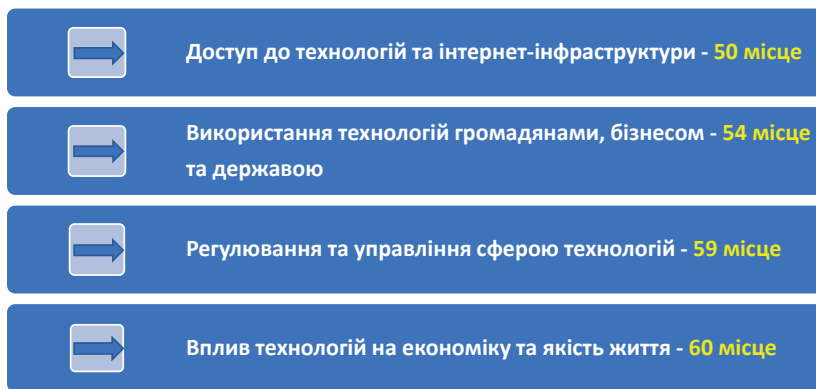

Рис. 2. Позиція України за рейтингом Індексу мережевої готовності до цифровізації економіки у 2021 році

Джерело: складено авторами за даними [8]

Виклики та загрози сучасності призвели до розуміння того, що цифровізація податкових адміністрацій може суттєво допомогти у подоланні кризи. Протягом останніх років податкові адміністрації перевели багато своїх процесів в он-лайн.

Цифровізація податкових адміністрацій багатьох країн світу допомогла подолати триваючу кризу після пандемії Covid-19, змінити існуючі стратегії цифровізації процесів адміністрування податків, щоб підвищити стійкість до майбутніх потрясінь з особливим акцентом на послуги платників податків, управління ризиками комплаєнс, віддалену роботу, ІТ-системи та надання підтримки для уряду держави.

Під час кризи Covid-19 багатьом податковим адміністраціям країн світу довелося закрити офіси та майже повністю або частково перейти на дистанційну роботу. Для багатьох це також співпало з піковим сезоном подачі документів і збільшенням робочого навантаження для тих адміністрацій, які займаються виплатою соціальних допомог тим, хто постраждали від Covid-19. Це вплинуло на діяльність податкових органів, оскільки деякі адміністрації не могли вести звичайну роботу в усіх сферах, включаючи труднощі у роботі з паперовими повідомленнями та формами, фізичні перевірки, контакти з платниками податків та деякі аспекти обслуговування систем. Крім того, багатьом адміністраціям було запропоновано взяти на себе нові функції щодо надання допомоги, включаючи фінансову допомогу платникам податків від імені державного уряду.

Як показали результати дослідження цифрової стійкості, проведеного 32 адміністраціями-членами Форуму ОЕСР з податкового адміністрування (FTA), це дозволило їм замінити особисте спілкування віртуальними або цифровими засобами під час кризи і перенести значний відсоток комунікації з паперової у цифрову, у багатьох випадках 75% і більше [9]. Цей розвиток ще більше посилюється під час кризи. У той час як близько половини адміністрацій вважали своїх цифрових каналів достатніми, щоб впоратися з підвищеним попитом, інші вирішували недоліки, впроваджуючи покращення в існуючі послуги або розробляючи нові сервіси, такі як програми та віртуальні помічники.

Податкові адміністрації ефективно вирішували проблеми і часто дуже швидко. Частка адміністративного персоналу, який працює дистанційно, значно зросла в період піку кризи порівняно з докризовою ситуацією. У середньому фактичний відсоток співробітників, які працюють віддалено, зріс на 60%. Для цього дві третини адміністрацій придбали або орендували додаткове ІТ-обладнання для персоналу. Оскільки більшість співробітників працює віддалено, податкові адміністрації також адаптували свій спосіб роботи, наприклад, перемістивши частину своєї роботи з аудиту на місцях у віртуальне/цифрове середовище.

Досвід під час кризи вплинув на майбутні стратегії податкових адміністрацій і способи взаємодії з платниками податків. Діяльність в умовах Covid-19 змусила близько 60% опитаних працівників адміністрацій розглянути зміни до своєї попередньої стратегії щодо цифровізації процесів адміністрування податків. Приблизно 75% адміністрацій продовжили переміщення роботи аудиту на місцях у віртуальне/цифрове середовище. Більше того, більшість адміністрацій зазначили, що вони прагнуть внести додаткові зміни для подальшого підвищення стійкості своїх ІТ-систем для підготовки до майбутніх криз [9].

За останні роки багато податкових адміністрацій розширили свої цифрові комунікаційні канали та пропозиції послуг, від цифрової взаємодії з податковою адміністрацією до прямого цифрового обміну повідомленнями, використання веб-чату, соціальних мереж, мобільних додатків тощо. Кількість платників податків, які продовжують користуватися нецифровими комунікаціями та пропозиціями послуг, такими як паперові запити або особисті відвідування де спілкування було набагато складнішим під час кризи, представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Окремі взаємодії податкової адміністрації з платниками податків в країнах ОЕСР в умовах Covid-19 *

Типи взаємодії	Кількість взаємодій
Цифрова допомога	14 100 000
Запити електронною поштою	22 000 000
Паперові запити (листи)	66 000 000
Особисті запити	135 000 000
Отримані телефонні дзвінки	330 000 000
Запити он-лайн (заявки на веб-сайтах)	1 647 000 000

Джерело: складено авторами за даними [9]

Крім того, вплив пандемії на персонал, включаючи нестачу персоналу через хворобу або обов'язки по догляду, ускладнив для деяких адміністрацій ведення звичайної діяльності в усіх сферах, також перешкождали труднощі в роботі з паперовими повідомленнями та бланками, фізичними перевірки, контакти з платниками податків та деякі аспекти обслуговування ІТ-систем. Це добре показано на рис. 3, який демонструє функціональні можливості 32 адміністрацій країн ОЕСР, які завершили дослідження цифрової стійкості.

Однією з ключових проблем, яка могла спричинити це, була загальна готовність адміністрацій до дистанційної роботи, співвідношення яких серед адміністрацій зросло від 26% до кризи та до 77% під час піку кризи, коли вплив на здоров'я був найбільшим, і діяло багато обмежень (наприклад, закриття офісів, закриття шкіл та обмеження на поїздки).

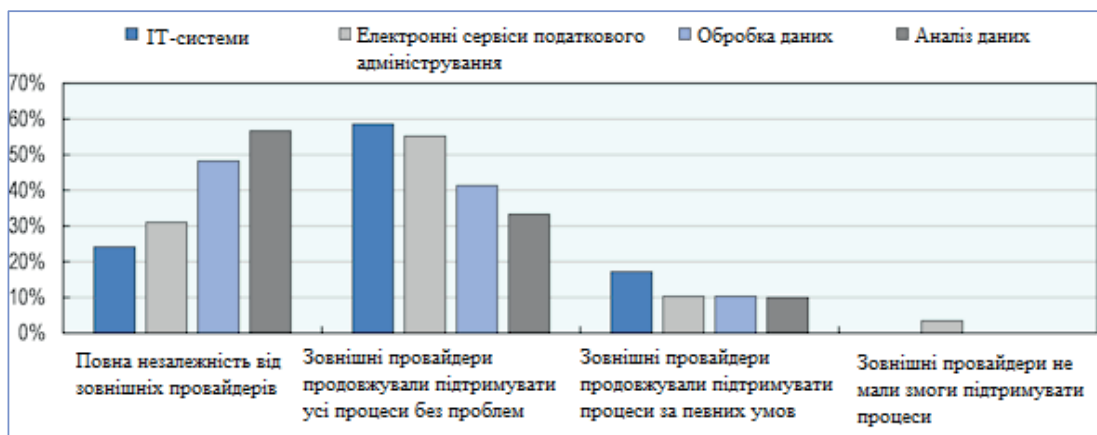

Рис. 3. Оперативна функціональність у найскладніший період для адміністрацій країн ОЕСР під час пандемічної кризи 2020 р. (% адміністрацій, які працювали повністю або частково)

Джерело: складено авторами за даними [9]

Звичайно, у таких ситуаціях важливо, щоб керівні органи податкових адміністрацій країн ОЕСР могли своєчасно отримувати інформацію про основні сфери операційної функціональності та статус співробітників, щоб можна було швидко приймати рішення щодо надання додаткових ресурсів, наприклад, перерозподіл персоналу на основні функції або придбання чи оренда додаткового ІТ-обладнання.

Для вітчизняних реалій сьогодення важливим може стати «Цифрова адженда України» [10], яка є короткостроковим та початковим інструментом розвитку та стимулювання внутрішніх ринків споживання, впровадження та виробництва цифрових технологій на найближчий період, яка містить бачення трансформації економіки від «аналогової» до «цифрової», заходи щодо імплементації відповідних стимулів для цифровізації суспільно-економічного життя країни, виклики та інструменти розвитку цифрової інфраструктури, набуття громадянами цифрових компетенцій у взаємозв'язку з податковими органами, яка визначає критичні галузі та проекти цифровізації податкового адміністрування та всіх сфер життя країни.

Висновки. Своєчасне та ефективне надання послуг платникам податків та іншим зацікавленим сторонам є важливою частиною роботи податкових адміністраторів. Надання інформації та послуг може бути проактивним (наприклад, вихідне спілкування) і реактивним (наприклад, відповіддю на вхідні запити).

У контексті сучасних викликів та загроз в рамках розвитку цифровізації органів податкового адміністрування, варто звернути увагу на подолання таких проблем:

- 1) підвищити рівень покриття території країни цифровими інфраструктурами (для прикладу, мета ЄС – покриття 100% території широкосмуговим доступом до Інтернету, в Україні цей показник складає близько 60%);
- 2) надати рівний доступ громадян, представників бізнесу, податкових адміністраторів до цифрових технологій та нових можливостей (зменшити цифрові розриви);
- 3) підвищити кваліфікацію кадрів для повноцінного розвитку цифровізації органів ДПС;
- 4) підвищити рівень автоматизації та цифровізації державних послуг разом із мотивацією урядових установ.

Цифровізація податкового адміністрування в країнах ОЕСР при подоланні кризи Covid-19 включає п'ять різних напрямів: послуги платників податків; управління податковими ризиками комплаєнс; віддалена робота; ІТ-системи; підтримка державної влади.

У зв'язку з досвідом діяльності країн ОЕСР в умовах Covid-19, податковим адміністраціям варто розглянути зміни до своєї попередньої стратегії щодо цифровізації процесів адміністрування податків і включити такі напрями:

- 1) прискорення роботи над проектом цифрової поштової кімнати, що дозволяє конвертувати паперові записи в цифрові зображення, витягувати дані із зображень, зберігати інформацію та повідомляти відповідні податкові органи;
- 2) надання пріоритетності проектам з автоматизації, цифровізації та електронних послуг, що охоплюють усі функціональні сфери податкового адміністрування, такі як переміщення даних у хмару та створення офісів цифрових послуг;

3) акцентування більшої уваги на віддалену форму роботи працівників податкових адміністрацій та платників податків.

Література:

1. Мединська Т. В. Цифрова модернізація в системі податкового адміністрування: тренди та виклики для України. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (2 червня 2021 р)* Львів, 2021. С. 103–106.

Medynska T. V. (2021). Digital modernization in the system of tax administration: trends and challenges for Ukraine. [Tsyfrova modernizatsiya v systemi podatkovoho administruvannya: trendy ta vyklyky dlya Ukrainy]. *Modern directions of development of economy, entrepreneurship, technologies and their legal support: materials of the International scientific-practical conference (June 2, 2021)*. Lviv. P. 103–106. [in Ukrainian].

2. Каленіченко Наталія. Наше бачення – он-лайн доступна податкова служба. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/>.

Kalenichenko Natalia. Our vision is an online tax service. [Nashe bachennya – on-layn dostupna podatкова sluzhba]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/>. [in Ukrainian].

3. Цифровізація органів ДПС, розвиток електронних сервісів, надання електронних довірчих послуг. URL: <https://mk.tax.gov.ua/data/files/253774.pdf>.

Digitalization of the State Tax Service, development of electronic services, provision of electronic trust services. [Tsyfrovizatsiya orhaniv DPS, rozvytok elektronnykh servisiv, nadannya elektronnykh dovirchyykh posluh] URL: <https://mk.tax.gov.ua/data/files/253774.pdf>. [in Ukrainian].

4. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січ. 2018 р. №67-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.

On approval of the Concept of development of the digital economy and society of Ukraine for 2018-2020 and approval of the action plan for its implementation: [Pro skhvalennya Kontseptsiyi rozvytku tsyvrovoyi ekonomiky ta suspil'stva Ukrainy na 2018-2020 roky ta zatverdzhennya planu zakhodiv shchodo yiyi realizatsiyi]. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 17 January. 2018 №67-r. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>. [in Ukrainian].

5. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: Official site of the State Tax Service of Ukraine. [Ofitsiyyny sayt Derzhavnoyi podatkovoyi sluzhby Ukrainy]. URL: [in Ukrainian].

6. ДПС: Цифровізація у сфері оподаткування є важливою складовою розвитку цифрової економіки. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/568593.html>.

STS: Digitalization in the field of taxation is an important component of the digital economy. [DPS: Tsyfrovizatsiya u sferi opodatkuvannya ye vazhlyvoyu skladovoyu rozvytku tsyvrovoyi ekonomiky]. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/568593.html>. [in Ukrainian].

7. Закон України. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану, № 2120–ІХ від 15 березня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20>.

Law of Ukraine. On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Concerning the Validity of Norms for the Period of Martial Law, № 2120-IX of March 15, 2022. *Zakon Ukrainy*. [Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo diy norm na period diy voyennoho stanu]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20>. [in Ukrainian].

8. Network Readiness Index (2021). URL: <https://networkreadinessindex.org/> [in English].

9. OECD (2020). Tax administration: Privacy, Disclosure and Fraud Risks Related to COVID-19. 37 pp. [in English].

10. Цифрова адженда України. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/3922.pdf>.

Digital Agenda of Ukraine. [Tsyfrova adzhenda Ukrainy]. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>. [in Ukrainian].